

MADALYONUN DİĞER YÜZÜ-II: ERMENİ DEVRİMCİ FEDERASYONU

AVİM

Ermeni Apostolik Kilisesinin Kilikya Katolikosluğuna bağlı bulunan ABDdeki Doğu Kilisesinin (Eastern Prelacy) haftalık olarak yayınladığı *Crossroads*[1] adlı bir yayınında, tarihteki önemli Ermeni şahsiyetlerine yer verdiği için daha önceki yazımızda bahsetmiştik. Bu yayınlarda, istenmeden de olsa, 1915 olayları hakkındaki iddiaların üzerine kurulduğu anlatının ne kadar tutarsız bir zemine sahip olduğunu, Ermeni Devrimci Federasyonunun (EDF) önde gelen isimlerinden Svarsh Missakkianın hayat hikâyesi bazında değerlendirmiştik.[1] Bu çerçevede *Crossroads*da 1 Şubat'ta doğum günü vesilesiyle yayınlanan bir diğer hayat hikâyesi de, de-facto Ermenistan Demokratik Cumhuriyetinin (Birinci Ermenistan Cumhuriyeti) ilk başbakanı Ovannes Kaçaznunun hayat hikâyesidir.

Kaçaznuni, mimarlık üzerine aldığı üniversite eğitiminin son yıllarında EDF'ye katılmıştır, ancak aktif olarak politikaya atılması 1906 yılında, Baküde meydana gelen 1904-1905 olaylarının ardından kurulan komisyonda yer almasıyla olmuştur. Komisyonun kurulmasının ardından Baküde olaylar durulmamış aksine artmıştır.[2] EDF ise Baküde gerçekleşen olayları kışkırttığı gerekçesiyle Çarlık Rusyasını sorumlu tutmuştur. Bu nedenle EDF'ye karşı Çarlık yönetimi tarafından 1911 yılında davalar açılmıştır. Kaçaznuni de kendisine yöneltilen suçlardan kaçarak, bir süre Avrupada yaşamıştır.[3]

1914 yılında, Kaçaznuni Kafkasyaya geri dönmüş, 1918 yılında ise Transkafkasya Cumhuriyeti parlamentosuna seçilmiştir. Bu yıllar daha sonra, 1923 yılında, Kaçaznunun partisini eleştirel açıdan ele aldığı Taşnak Partisinin Yapacağı Bir Şey Yok adlı raporunda da ele alınan yıllara denk gelmektedir. Kaçaznuni raporunda, 1914 yılında, Osmanlı daha savaşa girmemişken, EDF'li militanların ortamın heyecanına kapılarak gönüllü birlikler kurduğunu dile getirmektedir.[4] Üstelik bu gönüllü birlikler, EDF kongresinde alınan tam tersi yönlü karara rağmen kurulmuştur.[5] Kaçaznuni bunu partisinin iç sorunlarına bağlayarak eleştirir ve EDF'nin önde gelen isimlerini kitle sendromuna yakalanmış olarak niteler.[6] Kendisi de dâhil olmak üzere partinin o dönemki yetkililerinin Çarlık Rusyasının Ermenistana bağımsızlık verileceği şeklindeki vaatlerine inandıklarını söyler. Başkalarının isteklerini uğruna kendi isteklerinin araç olarak kullanılmasına izin verecek kadar akıllarının dumanlandığı şeklinde bir özeleştiri yapar.[7] Her ne kadar bugün akademisyenler tarafından çeşitli şekillerde yorumlansa da Kaçaznuni söz konusu raporunda, 1915'te yaşanan olaylar arasında bir neden sonuç ilişkisi kurmaktadır. Ermeni gönüllü birliklerinin faaliyetleri ile Osmanlı'nın Sevk ve İskân kanunu çıkarması arasında, ironik bir yolla da olsa, bağ kurar. Burada Kaçaznunun raporu EDF'nin savaş süresince benimsediği tutuma çok ciddi eleştiriler getirmesi açısından oldukça önemlidir. EDF'nin

agresif politikalarının yanlış sonuçlar doğurduğuna ve Osmanlı-Ermeni toplumu arasındaki karşılıklı güvensizliği derinleştirdiğine değinmektedir. Ancak Kaçaznuni bir yandan da kendince Rusya ve Osmanlı politikalarını da eleştirmektedir.[8]

Kaçaznuni, raporunda Birinci Dünya Savaşını anlattığı bölümde Ermeni Taşnak yetkililerin savaş esnasında İngilizlere açık destek verdiğini söylemektedir. EDF ortak düşmana karşı İngilizlerle birlikte savaşmıştır. Crossroadsta yayınlanan hayat hikâyesine göre, Kaçaznununin oğullarından bir tanesi de 1918 yılında Karakilise Muharabesinde hayatını kaybetmiştir.[9] Kaçaznuni EDF olarak kendilerinin bu eylemlerini, daha önce Çarlık Rusyanın emellerine alet olmaları ile kıyaslar ve bir kez daha kendi emelleri uğruna başka güçlerin aracı olduklarını anlatır.[10] Taşnak yönetimine kendi diktatörlüklerini kurmak amacı içinde olduklarından dolayı, olayları iyi değerlendiremedikleri, popülist davranıldığına dair eleştiriler yöneltir. Üstelik bu yönetimin önemli isimlerin biri de kendisidir.

1919 yılında Anadoluda Kurtuluş mücadelesi başladığında, Taşnak yönetiminin savaştan kaçınmak için elinde bir fırsatı olduğunu ancak bunu kullanmadığını, adeta savaşı davet ettiklerinden bahsetmektedir. Oysa kendi ifadesiyle karşılıklı anlaşma zemini 1920 yılında bulunmaktadır (*□ biz, Türklerin gözünde quantite negligable (yok sayılabilir değer) durumunda değildik. Geçen yılların dehşet saçan olaylar artık unutulmuştu. Halk da dinlenmiş, canlanmıştı. Bu ifadelerinde Kaçaznuni 1900lerin başından bu yana yaşanmakta olan karşılıklı acı olayların yavaş yavaş unutulmuş olduğundan bahsetmedir. Ancak, Sevr Antlaşmasının yarattığı hava içerisinde EDF-Taşnak yönetimi daha talepkâr bir hale gelerek uzlaşma zeminini yok etmektedir.[11] Kaçaznuni bunun Taşnak yönetiminin devlet adamı olmamasından ve parti ideolojisiyle devlet yönetimini birbirine karıştırdıklarından dolayı olduğunu söylemektedir.

Kaçaznununin partiye yönelik eleştirileri bugün dahi geçerliliğini korumaktadır.

Tam da bu noktada, Garo Madenliyanın *Asbarezde* yayınlanan EDF Üyesi Kimdir-Taşnaksütyun (Who Is An ARF Member-Dashnakstagan) adlı yazısında, gerçek bir EDFli kimliği üzerine değerlendirmelerde bulunmaktadır. Madenliyana göre gerçek anlamda bir EDFli olabilmek yani bir Taşnaksütyun olabilmek için, EDFnin programını benimsemek gerekmektedir. EDF programını benimsemeden vatansever duygularla hareket ettiğini iddia eden kişiler er ya da geç partiye zarar vereceklerdir. Hatta Madenliyan bu kimselerin EDFye karşı birer muhalif, karşıt ya da düşman olarak bile nitelendirilebileceğini söylemektedir. Çünkü EDF programı dâhilinde yapılan tüm eylemler Ermenistanın çıkarlarına olmaktadır. Madenliyana göre EDFnin düşünce yapısını kabul etmeyip, EDF programını benimsemek naiflik, düşünce yapısını kabul edip Programı kabul etmemek açıkça EDFye karşı muhalefet yapmaktır. EDFnin Programını ve düşünce yapısını kabul edip, EDFye eylem tarzını kabul etmemek de aynı şekilde bir muhalefet göstergesidir, ancak EDF eylem tarzını, Program olmadan kabul etmek yalnızca maceracılıktır. Gerçek bir EDFli, düşünce yapısına, Programa, içtüzüklere bağlı olmalı ve Khoump adı verilen gruplara katılım göstermelidir. Bunlardan herhangi birini yerine getirmeyenler EDFnin düşmanı ya da daha hafif bir ifadeyle karşıtı sayılmaktadır.[12]

Oysa Kaçaznununin 1923 yılında EDFye yönelik eleştirilerinin temelinde tam olarak bu

zihniyet bulunmaktadır. EDFnin eylem planı ve düşünce yapısının, EDFyi başka güçlerin emellerini gerçekleştirmesi için bir araç haline getirdiğinden bahsetmektedir. Madenliyanın yazısından anlaşıldığı üzere EDFde 1923 yılından bu yana akliselim doğrultusunda değişimler olmamıştır.

*Fotoğraf Daily Beast adresinden alınmıştır.

[1] Avim, Madalyonun Diğer Yüzü: 24 Nisan, AVİM, 15 Şubat 2019.
<https://avim.org.tr/tr/Yorum/MADALYONUN-DIGER-YUZU-24-NISAN>

[2] Nesrin Sarıahmetoğlu, 1905 Olayları, Türkler ve Ermeniler.
<http://turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/1905-baku-olaylari/>

[3] Birth of Hovhannes Kajaznuni, *Crossroads*, 31 Mart 2019.

<https://myemail.constantcontact.com/Crossroads-E-Newsletter---January-31--2019.html?soid=1125408170891&aid=-a8OX3GnnkA>

[4] Mehmet Perinek, Taşnak Partisinin Yapacağı Bir Şey Yok,
https://archive.org/stream/OvanesKacaznuniTasnakPartisininYapacagaBirSeyYok/Ovanes%20Kaçaznuni%20-Taşnak%20Partisinin%20Yapacağı%20Bir%20Şey%20Yok_djvu.txt

[5] Ibid.

[6] Ibid.

[7] Ibid.

[8] Ibid.

[9] Birth of Hovhannes Kajaznuni, *Crossroads*,

[10] Mehmet Perinek, Taşnak Partisinin Yapacağı Bir Şey Yok.

[11] Ibid.

[12] Garo Madenliyan, Who Is An ARF Member-Dashnakstagan, *Asbarez*, 22 Şubat 2019.
<http://asbarez.com/177900/who-is-an-arf-member-dashnakstagan/>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "MADALYONUN DİĞER YÜZÜ-II: ERMENİ DEVRİMCİ FEDERASYONU ."
Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2019 / 29. Mart 13. Erişim Haziran 28, 2026.
<https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/MADALYONUN-DIGER-YUZU-II-ERMENI-DEVRIMCI-FEDERASYONU>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır